UN SIGILIU INELAR AL UNUI „JUDEȚ" AL CÎMPULUNGULUI

Flaminiu MÎRȚU

În luna septembrie 1969, un sondaj arheologic cu caracter de salvare, efectuat de colectivul Muzeului din Cîmpulung, a dus la descoperirea în cartierul Schei, în punctul Valea, din nordul orașului, a unei rezervații funerare, deservită de un monument de cult construit în secolul XV și dispărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea. La cercetarea necropolei și a substrucțiilor monumentului s-a descoperit, în pronaosul acestuia, în partea sudică, mormîntul nr. 35 la al cărui schelet în stare precară de conservare, a fost găsit, pe falanga degetului mijlociu de la mîna dreaptă, un sigiliu inelar.

Acesta, în întregime din argint, cîntărește 10,3 g, iar placa rotundă, cu diametrul de 2 cm, face corp comun cu veriga, prin turnare. Prezentarea inscripției și emblemei în sens invers (în negativ) confirmă, fără dubiu, a fi un tipar de „sigillum anuli", pentru întipărirea în relief, în ceară.

Este un sigiliu din categoria celor heraldice, pe al cărui cîmp se observă distinct (fig. 1) : în centru un scut, de tipul oval, caracteristic stilului rococo din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, avînd ca mobilă principală un corb, gata de a-și lua zborul și deasupra, în cifre arabe, anul 1810.

Scutul are ca suport, un leu în dreapta [1], ridicat în picioare, cu limba în afară și coada ridicată. În cîmpul sigiliului se află slove din alfabetul româno-chirilic, respectiv litera ˙J˙ (i) în dreapta, și ω în stînga, iar jos în dreapta, slova P cu o bară deasupra, în stînga Г și între acestea litera C.

Lectura legendei, întregită, scrisă cu literele despărțite și plasate pe două rînduri — sus și jos — ar fi, după părerea noastră ЇѠPГ (а) с(ѣдѣць) respectiv prin transcrierea caracterelor chirilice în cele latine, obținîndu-se IORG (A) S(UDEȚ) adică numele și dregătoria titularului.

Cîmpul sigilar este timbrat cu o coroană nobiliară deschisă. Coroana surmontează scutul, gravat mult mai adînc decît restul tiparului, spre a ieși în pozitiv reliefat puternic în ceară. Corbul reprezintă stema Cîmpulungului medieval, care se afla și pe străvechiul sigiliu cu legendă latină al orașului [2] — tipar sigilar care astăzi este pierdut.

Ne aflăm în fața tiparului-matrice al sigiliului, care a aparținut județului Iorga al Cîmpulungului, ce și-a exercitat dregătoria [3] în anii 1786, 1796, și cum arată sigiliul și în 1810, fiind, prin aceasta, printre conducătorii așezării care s-au bucurat de deosebita încredere a maselor orășenești, mărturisită prin întreita sa alegere.

Identitatea titularului sigiliului, reiese cu certitudine din menționarea sa ca ctitor în pisania monumentului, descoperită în cursul săpăturilor de salvare ; el este amintit de asemenea în catagrafia din anul 1840 asupra bisericilor din Cîmpulunng, în care, referitor la cea denumită Valea, se arată că : *„în anul 1803, august 24, m-am îndemnat eu Iorga județu sin Diacon Gheorghe cel mare, dintr-acest oraș, de o am prefăcut și preînoit...* [4].

Identificării îi dă siguranță însăși aflarea mormîntului în interiorul monumentului, în partea dreaptă a pronaosului, rezervată ctitorilor în perioada feudală tîrzie [5].

La falangina inelarului drept al scheletului s-a aflat, prinsă cu o ață de mătase vișinie, și o para otomană, purtînd turaua sultanului Mahmud II și anul Hegirei 1246 (1830 e.n.), dată după care județul Iorga va fi murit la o vîrstă destul de înaintată, cum o atestă și abraziunea dentară foarte avansată. Inventarul mormîntului a mai cuprins 3 bumbi sferici din bronz, cu tortiță, aflați ca accesorii de costumație.

Analiza tiparului de sigiliu în cauză obligă la reținerea unor constatări și observații.

Conducător al Cîmpulungului, oraș cu largi privilegii de autoadministrare jurisdicționale și economice, județul folosea, pe lîngă sigiliul destinat întăririi actelor interne, încă unul, sigiliul strict personal[6] .

Cu acesta din urmă conferea autenticitate actelor, ca sigiliu de text dar și de închidere, ca sigiliu secret pentru expedierea corespondenței închise, asigurîndu-se secretul transmiterii, utilizare obișnuită a sigiliilor inelare.

Pînă astăzi nu se cunoaște niciun tipar păstrat al vreunui sigiliu personal, de la unul din cei 119 județi identificați la conducerea orașului din anul 1420 și pînă în 1831, cînd încetează privilegiile Cîmpulungului[7].

S-au păstrat doar amprente (pozitive de peceți ale cîtorva) imprimate pe documente. Acest fapt dă caracterul de unicat sigilografic tiparului de pecete al județului Iorga, descoperit acum.

---

[1] Descrierea este făcută folosind pozitivul sigiliului.

[2] E. Vîrtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în „Doc. privind Istoria României, Introducerea", II, p. 483, București, 1956.

[3] D. Băjan, *Vechi documente ale Cîmpulungului*, „Doc. de la Arhivele Statului" (f.a.), Cîmpulung, dar nu menționează decît primele două perioade de magistratură ale județului Iorga.

[4] Academia R. S. România, msse. rom. nr. 1542 și 4036.

[5] Numai în secolele XIV—XV aceștia se înmormîntau chiar, în naos, cf. V. Drăghiceanu, *Curtea Domnească de la Argeș*, în „B.C.M.I.", X—XVI, p. 43 ; Pavel Chihaia, *Date în legătură cu biserica vechei Curți Domnești din Cîmpulung-Muscel*, în „Biserica Ortodoxă Română", LXXIX, 11—12, 1961, p. 1047, și nota 93 subsol.

[6] E. Vîrtosu, *op. cit.*, p. 336 și nota 4 la subsol, p. 486 și 492 nota 2, la subsol.

[7] Flaminiu Mîrțu și I. Hurdubețiu, *Cîmpulung-Muscel medieval*, în „Studii și articole de istorie", XI, 1968, p. 33 și 44.

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

Fig. 1. b. Sigiliul județului Iorga al Cîmpulungului. Desen, mărit de 3,5 ori, făcut de G. Paulian.

Fig. 2. Tiparul sigilar (negativul) al județului Iorga, mărit de 2,5 ori.

Fig. 3. Amprenta în ceară (pozitivul) a tiparului sigilar mărită de 2 ori.

Piesa este cu atît mai importantă, cu cît schimbarea anuală a județului și pîrgarilor orașului nu atrăgea schimbarea vechiului sigiliu al așezării, același tipar sigilar fiind întrebuințat de conducerile succesive[8]. Tocmai de aceea fiecare dintre județi poseda și sigiliul său personal.

Practica generală în uzul occidentului stabilea, în principiu, că la moartea titularului orice tipar sigilar, spre a nu se produce abuzuri, era distrus prin sfărîmare.

La noi însă, matricea sigiliului inelar, la moartea posesorului, era îngropată o dată cu acesta[9]. Excepții se făceau numai pentru tiparul sigilar al domnului țării[10].

Aceasta explică de ce nu s-au mai păstrat, în genere, decît foarte puține tipare sigilare, inclusiv cele din categoria sigiliilor inelare și ne-au rămas frecvente doar amprentele lor, în ceară, tuș etc., pe documente. Privitor la gravorul care a executat tiparul, cîteodată acesta era dintre meșterii țigani[11], sau dintre meșteșugarii argintari, sau chiar din tagma clericilor, toți aceștia fiind mai tîrziu, în secolul XVII, chiar constituiți în breaslă aparte, a pecetarilor[12].

Mai sigur se pare că matricea pecetei lui Iorga, județul Cîmpulungului a fost executată peste munți, în Transilvania. Aici, faima meșterilor pecetari era bine stabilită încă din a doua jumătate a secolului XIV, cu celebrii (orfevri îndeosebi) Gheorghe și Martin din Cluj[13], cu tradiție meșteșugărească continuată ferm și în secolul XVII, cu Eremia pecetarul din Brașov, care lucra și pentru Constantin Brîncoveanu, voievodul Țării Românești[14].

Un argument concludent în acest sens, respectiv pentru o apartenență la atelierele de peste munți, îl constituie și tratarea artistică a tiparului în stilul celui de al treilea sfert al secolului XVIII, al rococoului, cum am menționat, cît și buna realizare tehnică. Meșterul anonim și-a lăsat totuși un semn pe tiparul în cauză, credem că o practică personală de marcaj: pe partea interioară, pe reversul plăcii, el a gravat, încă o dată, anul 1810, desigur cu intenția unui spirit de ordine, de a data execuția piesei lucrate.

Matricea sigilară originală semnalată, justifică o atenție deosebită, datorită unicității acesteia.

Pînă astăzi mormîntul săpat de noi este unicul loc de îngropare al unui județ al Cîmpulungului, aflat neprofanat.

Numai două morminte de județi locali cunoșteam pînă la descoperirea celui de mai sus. Al lui Andreiaș, care pe parcursul secolului XVIII a ocupat dregătoria în cauză de unsprezece ori și a cărui lespede tombală se păstrează și astăzi, și al lui Stanciu Bujor, căpetenia orașului în anul 1699. Dar în afară de lespezile tombale ale respectivilor, nu s-a mai găsit nimic din inventarele ce vor fi avut mormintele lor.

Documentul sigilografic descoperit astăzi prezintă un real interes pentru știința sfragisticei românești și pentru istoria organizării, de la sfîrșitul perioadei medievale, a celei mai vechi așezări românești dintre Carpați și Dunăre, orașul Cîmpulung-Muscel.

---

[8] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 458.

[9] E. Virtosu, *op. cit.* p. 390; Damian P. Bogdan, *O străveche matrice de pecete românească*, în „Studii și materiale de istorie medie", I, p. 246–247.

[10] E. Virtosu, *op. cit.*, p. 386–387.

[11] În anul 1595, fostul domn Mihnea Turcitul comunica la Veneția, fiului său Radu că a făcut pecete" ... *la un țigan muntenesc*", cf. I, Bogdan, *Relațiile Țării Românești cu Brașovul*... 1902, p. LVII, nota 1, iar în secolul XVIII zlătarii în Moldova lucrau peceți, cf. Damian Bogdan, *op. cit.*, p. 257, nota 3.

[12] Damian Bogdan, *op. cit.*, loc. cit.

[13] Flaminiu Mîrțu, *Reprezentarea florii de crin, pe inele, în Țara Românească, în sec. XIV–XVI*, în „S.C.I.A.", tom. 16, 1/1969 p. 129.

[14] I. Bogdan, *Relațiile* ..., loc. cit.

https://biblioteca-digitala.ro